

Waterbeheer en natuurbehoud

Een groot deel van de natuur in ons land, en zeker in Vlaanderen, is terug te vinden in vochtige gebieden, zoals beekdalen en alluviale vlaktes, gebieden met moeilijke waterafvoer, kwel- en brongebieden, vochtige heiden en duinpannen.

Omwille van de hoge grondwaterstanden of het regelmatig blank staan, is de menselijke invloed in deze gebieden door de eeuwen heen aan sterke beperkingen onderhevig geweest. Bewoning was er onmogelijk, en het landbouwgebruik bleef er, tenminste waar dit mogelijk was, veelal beperkt tot de cultuur van hooi- en weilanden.

In deze omstandigheden van vochtigheid en geringe menselijke invloed, kon een grote verscheidenheid aan natuurgebieden tot ontwikkeling komen. Sinds enkele decennia gaan deze waardevolle natuurterreinen en landschapselementen echter met grote stappen achteruit, en dit zowel in aantal als in kwaliteit.

De belangrijkste oorzaken hiervan zijn het steeds verdergaande streven naar ontwatering ten behoeve van de landbouw; de waterverontreiniging en de toenemende bemesting. Op kleinere schaal, maar zeker niet te verwaarlozen, dragen ook industrievestigingen, verkavelingen, stortplaatsen en waterwinningen hun steentje bij tot het belangrijke verlies aan waardevol natuurpatrimonium.

De Rivierbeek te Ruddervoorde

Deze problematiek wordt op de 28^e Nationale Natuurbeschermingsdag, die doorgaat op 20 september e.k., aan de orde gesteld, onder het motto 'Natuurbehoud en Waterbeheer'.

Een sterk omstreden knelpunt op dit vlak wordt op dit ogenblik alom in het land gevormd door de sanering van beken en rivieren. De natuur- en landschapsbelangen die er in het geding zijn, zijn bijzonder groot, want in feite gaat het om het al of niet voortbestaan van een flink deel van de zeldzame, grotendeels natuurlijke elementen in ons landschap.

In de loop van enkele duizenden jaren lange ontwikkeling hebben beken en rivieren het landschap gemodelleerd en gestalte gegeven; door verlegging, uitschuring en aanslibbing vormden ze in de periodiek overstromende valleibodem hun eigen grillige en kronkelende bedding. De variaties in bodemsamenstelling, vochtigheidsgraad, gehalte aan voedingsstoffen... leidden tot een grote verscheidenheid aan karakteristieke gemeenschappen van planten en dieren, eigen aan beekbegeleidende bossen, graslanden, laagvenen en menige hooilanden. Daarnaast hebben ook de waterlopen zelf, voor zover ze nog niet vervuild zijn, een heel specifieke maar zeer sterk bedreigde flora en fauna.

De saneringswerken die voor praktisch al onze waterlopen in de jongste decennia werden gepland, en in vele gevallen ook reeds werden uitgevoerd, zijn nagenoeg uitsluitend gericht op het bereiken van een zo hoog mogelijke afvoercapaciteit, om overstromingen te vermijden en een voldoende lage grondwaterstand te bereiken voor intensievere landbouwexploitatie. In het algemeen komen deze „verbeteringen” neer op het verbreden en rechte trekken van de bedding en het verharderen van de wanden met beton of schanskorven (steenslagnetten).

De gevolgen van deze aanpak zijn voor de natuur gewoonweg vernietigend: de levensgemeenschappen van de beek- en rivierbegeleidende bossen en vochtige graslanden verdwijnen, hetzij door de werken zelf, hetzij als gevolg van de waterstands-daling, het veranderd bodemgebruik, en, gepaard daaraan, een intensievere bemesting. Van de natuurlijke, dynamische beekloop zelf, kan uiteraard ook nooit nog een glimp terugkomen. De Kleine Nete en de Mark zijn misschien wel de meest tekenende voorbeelden van deze trieste plantenmakerij uit een tijd waarin natuur en landschap voor vele instanties nog geen waarde of betekenis hadden.

De jongste jaren is in deze aangelegenheid toch een zekere positieve evolutie merkbaar. De tussenkomst van natuurbehoudsverenigingen en actiegroepen heeft ertoe kunnen leiden dat een aantal drastische saneringsplannen, daterend uit de jaren zestig, op de valreep aan een herziening toe zijn. De toegenomen gevoeligheid van de bevolking, ambtenaren en politici aangaande de waarde van natuur en groen, alsook de Gewestplannen hebben deze evolutie zeker in de hand gewerkt. Enkele voorbeelden hiervan zijn de Velpe, de Rivierbeek, de Demer, de Marcke. Bij deze herzieningen wordt aangedrongen op een evenwichtige afweging van alle elementen en belangen, en een ernstig zoeken naar oplossingen die natuur en landschap sparen én ook aan de andere verlangens en eisen voldoen.

Hierbij komen ondermeer volgende overwegingen naar voor:

— het agrarisch voordeel van dergelijke saneringswerken is vaak beperkt tot vrij geringe oppervakten, namelijk de overstroombare zones langs de waterloop, terwijl de kosten tot meerdere honderden (!) miljoenen kunnen bedragen.

— daarnaast zijn er ook de niet becijferbare waarden van onvervangbare biologische en geologische systemen, van algemeen gewaardeerd landschapsschoon, van recreatie en educatie.

— hoe kan, rekening houdend met

deze kosten en waarden, de financiële minopbrengst van de landbouwer worden genormaliseerd?

— op welke wijze kan aan plaatselijke zeer dwingende eisen van waterbeheersing, bv. overstromingsgevaar voor bewoning, op afdoende manier worden tegemoetgekomen, zonder de stroomdalen volledig en onherroepelijk te banaliseren? In hoeverre kan het benutten van het waterregulerend vermogen van de valleien (wachtbekkens voor tijdelijke opvang van neerslagoverschotten) worden gemaximaliseerd?

Los van beeksaneringen wordt ook in vele andere gebieden met periodiek hoge grondwaterstand alles in het werk gesteld voor het bereiken van peilverlaging in de winter en het voorjaar en eventueel peilverhoging (met vaak vervuild water) in de zomer. Ook in deze gebieden, van klein tot zeer uitgestrekt, staan belangrijke, aan water en vochtigheid gebonden natuurwaarden op de helling, tengevolge van veranderd bodemgebruik (van hooiland of hooiweide naar grasland of akker), waterstands-daling en bemesting. Typische en steeds zeldzamer wordende planten en vogels moeten daardoor wijken. Voor vele zijn het echter de laatste toevluchtsoorden of broedgebieden in ons land; in sommige gevallen, bv. de IJzerbroeken gaat het zelfs om gebieden met internationale ornithologische betekenis.

In een land waar de natuur zo algemeen en zo sterk achteruitgegaan is, is verder verlies of degradatie van waterrijke biotopen zowel om wetenschappelijke als ethische redenen niet langer veroorloofd.

De maatschappij moet daar de conclusies uit trekken en eventuele lasten van dragen.

L.M.

Blijven drukken voor Groenendijk

Blijft Groenendijk Groen? Graag konden wij nu reeds 'ja' hierop antwoorden. Maar zover is het nog niet. In november van vorig jaar werd dit duin-gebied, dat wellicht het botanisch meest belangrijke is van onze gehele kust, door Minister Galle voorlopig gerangschikt ('geklasseerd'). Door Natuur- en Vogelreservaten werd hiertoe sterk aangedrongen.

Deze rangschikking kan echter pas negen maanden na dit voorlopige besluit definitief worden. De tegenwind om dit te verhinderen kan evenwel erg groot worden omdat aan Groenendijk heel wat te verdienen valt. Op het Gewestplan staat Groenendijk inderdaad als woonuitbreidingsgebied aangeduid.

In het vorige nummer van 'Natuurreservaten' werd daarom reeds gevraagd ook positieve reacties op dit besluit te laten horen aan de minister. Deze oproep geldt nog steeds. Een kort briefje aan Minister Galle, met daarop de uitdrukking van uw genoegen over de voorgenomen rangschikking van Groenendijk, volstaat. Adres: Belliardstraat 32, 1040 Brussel. Graag krijgen we een kopie van uw schrijven.

We hopen zo in een volgend nummer te kunnen blokletteren: '**Groenendijk blijft Groen**'.

Beheer van natuurreservaten in Vlaanderen

De v.z.w. Durme gaf de resultaten van een enquête gehouden over het beheer van reservaten, uit in een brochure. Deze brochure kost 50 fr. (niet te verkrijgen in B.N.V.R.-winkel). Te bestellen bij v.z.w. Durme, Bloemistenstraat 13, 9100 Lokeren.